

DÉLVIDÉKI LAPOK

POLITIKAI LAP.

Megjelenik hetente kétszer, csütörtökön és vasárnapon.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Sziiden József könyvnyomdája, Lugos (Vértes-palota).

Felolós szerkesztők:

Dr. Haus József és Dr. Frákl Béla.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Előfizetési árak

házhoz küldve vagy bérmentes postai szétküldéssel:
Egész évre . . . 16 kor. | Negyedévre . . . 4 kor.
Félévre . . . 8 " | Egyes szám ára 16 fillár.

Gyűjtések.

„A jókedvű adakozót szereti az Isten.”

De nekünk az sem adatott meg, hogy jótékonyaságunkért szeressen az Isten.

Mert mi, sajnos, rosszkedvű, muszáj-adakozók vagyunk.

Ilyenkor, újév táján, évről évre nemes hölgyek járják be hajlékainkat, letéve gőgöt, büszkeséget, valóságos önfeláldozással keresve fel kunyhót, palotát egyaránt, hogy az irgalom nevében irgalmatlanul megsarczoljanak bennünket. Nem iszonyodnak vissza hideg, bosszankodó arcainktól; ha lakásunk főbejárátát elzárjuk, a konyhán át törnek ránk; ha panaszkodunk, hogy nincs pénzünk, addig nem hagynak békét, míg a szomszédától kölcsön nem kérünk; nem átallják utolsó garasát elvenni a szegény nőnek, melyen ép egy kis húst akart venni ebédre; nem marad senki megkímélve tőlük, mert ők jók, nemeslelkűek, — a szegények nemtői.

A ki e sorokban tulzást lát, azt e fenkölt szellemű hölgyekhez utaljuk, kérdezze meg tőlük, milyen arczok fogadják őket mindenütt, kivétel nélkül. Kérdezzék meg tőlük, hogy nincsenek-e mindnyájan tudatában vagy legalább érzetében annak, hogy oly dolgot mivelnek e kényszeradakoztatással, mely sem embernek, sem Istennek nem kedves, melytől a saját jóízlésük is visszariad. — Mennyi aggodalommal, kedvetlenséggel látnak e szomorú, terhes munkához? . . .

És, csodálatos, nem akad köztük egy sem, a ki ki merné mondani: „Ez a koldulás méltatlan hozzánk, méltatlan céljához, méltatlan egyesületünk eszméjéhez! Szüntessük meg, mielőtt az igaz jótékonyaságot is le nem járjuk vele!”

Vártunk sokáig, hogy ez a lehetetlen dolog végre magától is megszűnik. De az idén már ismét gyengéd angyali kezek nyúlnak gyengédtenül zsebeinkbe. Tovább tehát nem hallgathatunk s a jótékonyaság nevében elmondjuk szerény véleményünket.

Alig kerül az ember e derék városba, még el sem helyezkedett, meg sem melegegett, nem ismer még senkit: a mikor már két feketeruhás, irgalmas lélek felkeresi s egyik vagy másik jótékony egyesületbe muszajítja. Másnap, harmadnap ismétlődik e megható jelenet s így lassankint itt is, ott is fizeti az ember a nehéz munkával megkeresett forintokat.

És mit vált meg vele az ember?

Semmi haszna a nagy áldozatnak!

Nem mulik el nap, hogy cigány, koldus ne zaklatná. Pénteken jó esomé aprópénzzel lássa el magát a háziasszony a vakok, bénák s egyéb kéregetők kielégítésére. — A szent vasárnapot is folyton a szegénység siralma zavarja! — Nem szölok itt szalonkabátban vagy suhogó se-lyemben megjelenő gyűjtőkről, akik majd szegény diákokat küldenek egyetemre, majd szegény árva nyomorút enyhítik stb. stb. — Végre jön az újév ajándékaival és borralvalóival; s mikor a szegény, jótékonyaságtól agyongyötört lélek végre pihenni vágyik. . . megjelennek a jótékonyaság szabadalmazott angyalai! . . .

És kiket tisztelnek meg kegyes látogatóikkal?

A szegénység nem szégyen, bátran kimondhatjuk tehát, hogy Lugoson a jó mód, az igazi jó mód szinte kivételes. Tudjuk azt is, hogy nem épen a gazdagok sorából kerülnek ki a jótékonyak is. Az intelligencia alig mutathat fel igazi vagyonszágot s mégis rája nehezedik a terhek legtöbbje. Egyletek, társaság, jótékonyaság. . . mindenütt ez a kevésbé vagyonos elem az, a melytől mindent várunk, követelünk. Színész és közönség, szegény és adakozó egy személyében. — Ezt az amugy is a végletekig igénybe vett elemet, nem esoda, ha düh fogja el, mikor mindenfelül szellemileg és anyagilag túlterhelve, meglátja küszöbén a jótékonyaság édes mosolyú apostolait. — S ha jókedvű arccal igyekszik fogadni a zsebe ellen intézett merényletet, ne higgyenek neki, hölgyeim! Ó, ha szívébe nézhetnének vagy épen a bugyellárisába, — elszőnyednének önmaguktól!

De az irgalom fölmentjei nem állanak meg e küszöbön, a hol a szegénység leplezi, rejti magát. —

Nem szent előttük a néhány száz koronán tengő irnok, a vergődő tanító, nem a varrónő kicsi kamarája sem, a hol sokszor minden krajczár vagyonnal ér fel. Nem ijeszti vissza őket, ha a ház úrnőjét mosogatásnál, síkálásnál, kenyérdagasztásnál találják. — A szegény nő irul-pirul, nem tudja, hova legyen szégyenében, hogy nagymosáson érték. De a ki maga végzi a napszámos vagy cselédmunkát, — azért csak hadd adjon, ha mindjárt vére tapad is a filléreken.

És ezt nevezik nálunk jótékonyaságnak!

De a jómodú ember legalább leunatkozkozza vagy lemulatja a pénzét. A szegényt megfosztják nyomorult pár garasától s pénzéért keserűséget adnak cserébe. — Felkeltik vágyait, felébresztik benne annak

tudatát, hogy ő az élvezet világából ki van zárva, elhagyott megvetett semmi, a kinek pénzén az urak mulatnak, a ki a bál napján hideg szobában didereg, hisz a jótékonyaság elvette fára valóját!

Ó, ha hallanák Nagyságtok, micsoda gyűlölettel szólnak ez adakozásról! . . .

És e tekintetben Lugos tán páratlanul áll az országban. De ha esetleg van is még ily szomorú kivétel, az csak megerősíti a közvélemény ítéletét: — az ily kényszeradakoztatás ép oly izléstelen mint a mily kegyetlen, ép oly erőszakos mint a milyen szükségtelen.

Hányan vannak, a kik az ily pénzen rendezett mulatságra csupa kedvetlenségből el se mennek! De e mulatságok levegője is sokszor oly kinos, nehéz és hangulat-talan, mintha szomorú adakozók fájo sóhaja nehezédnek rája.

Ezen a dolgon változtatni kell. Ezt a jogtalan, méltatlan, fölösleges megadózást meg kell szüntetni. Erős a meggyőződésünk, hogy csakhamar eljő az idő, a mikor ily vállalkozásra igazán nemesszivű, gondolkodó hölgy nem is fog akadni. —

Végre is ennek a nagy ügygyel-bajjal összekoldult összegnek nagy része magától is begyűl. A mennyi elmarad belőle, annyi-nak el is kell maradnia! —

Jövedelem is lesz, multság is lesz. Hogy hogyan, mi a módja annak, hogy nagy társaság kedélyesen együtt mulasson, hogy jókedvűen adakozzék, azt talán nem is kell elmondani. Azt érzi mindenki, a kiben összetartás, együttérzés s igazi kedély lakozik. Akkor majd az megy a mulatságokra, a ki mulatni akar, adni is az fog, a kinek módjában van. Nem lesznek kényszeresték, a hol unatkoznak, hanem kedélyes, víg órák, úgy mint mindenütt a világon, a hol multság is, adakozás is szívből fakad. —

Hölgyeim! Irgalmat az irgalom nevében!

A—r.

Austria. A bécsi lapok szerint a prágai értekezlet nem mondotta ki határozatilag az obstrukció folytatását, csak azt jelentette ki, hogy az egyezkedési tárgyalásokon való rész-vételével arról le nem mondott. Az obstrukciót politikai raionból el sem határozhatta, mert ez által a parlament feloszlatása elkerülhetlenné válnék. Pedig a eseh párt nyitva akarja tartani magának az ajtót, hogy az obstrukcióból a parlamenti ellenzékbe mehesen át.

Bútor, varrógép, pénzszekrény, kerékpár főraktára, Podwinetz Jzidor, Lugos, főtér.

Szinügyi értekezlet.

F. hó 11-én a délvidéki szini-kerület választmánya Pogány Károly főispán elnöklete alatt értekezletet tartott városunkban, melyen résztvettek Gróf Festetics országos színészeti felügyelőn kívül Lugos, Nagybeeskerek, Versecz, Karánsebes és Orsova kiküldöttjei.

Az értekezlet mindenekelőtt a most itt levő szintársulatnak működési idejét és helyét osztotta be ezen évre. Ennek befejeztével az elnök főispán az értekezlet tulajdonképeni tárgyára tért át. Előadta ugyanis, hogy a délvidéki szini szövetkezet eddigi szervezeténél és kapcsolatainál fogva a szini előadások évről-évre alacsonyabb nívóra süllyednek s így sem művészeti, sem nemzetkultur szempontból nemesak hivatásuknak meg nem felelnek, hanem hova-tovább az izlésnek és esztétikai érzéknek magasabb fejlesztése helyett — ezeknek degenerálását fogja előidézni. Mindennek oka abban rejlik, hogy a szerződött színigazgatók a jelenlegi helyzetben képtelenek olyan tagokat szerződtetni, kik a mai színművészetnek, ha nem is magaslatán; de legalább s mindenesetre a jó és közepen felüli nívóján állnának.

Elérhető volna e cél, ha Zombor, Lugos és Beeskerek városok akként szövetkeznének, hogy az egész téli szezonra szerződöttnek színigazgatót, aki azután köteles és képes is volna: magas színvonalon álló társasággal a fejlettebb és kényesebb színészeti igényeknek megfelelni. Mindamellett azonban figyelmen kívül nem hagyható azon kérdés, hogy a délvidéki szini-szövetkezethez eddig tartozott egyéb városokkal mi történjék?

Majdnem három órán át tartó beható vita indult meg erre, amelynek eredményeképpen elvben kimondott, hogy az értekezlet az elnök főispán által előadott indokokból szükségesnek és észszerűnek tartja, hogy a nevezett három város szövetkezzék, és pedig iekötvén magának az egész téli idejnyet. Együttal azonban érintkezésbe fog lépni Nagy-Kikinda, Versecz, Nagy-Szentmiklós városokkal is, hogy hajlandók-e ugyanazon szintársulatnak nyári játék-idejnyet biztosítani. Ugyanesak kombinációba vétetett Herkulesfürdő a nyáriidejny egy részére. Ezen elvi megállapodás sürgős foganatosítása mondatott ki, hogy idejekorán lehessen még arravaló színigazgatóval tárgyalásokba becsújtakozni.

A magunk részéről, akik a »Délvidéki Lapok«-ban már ezen megoldás mellett harszoltunk, a legnagyobb örömmel fogadjuk ezen megállapodás főpontjaiban. Csak azt jegyezzük meg, hogy jobb szeretnők e kérdésben a teljes bifurkációt s nem komplikálni a három város szövetkezését a függelék szerű nyári eszmével. Mert ezt megint csak az eddigi szövetkezetnek csonkított újabb kiadása lenne az eddiginek összes kellemetlenségeivel. Fenntartjuk magunknak, hogy ezen aggályainkat meg is indokoljuk.

H. J.

UJDONSÁGOK.

Lugos, január 14.

Tájékoztató.

Január 18. Népművelő-egylet működvelő előadása a „Magyar király“-szállóban.

Január 24. Izs. jótékony-nőegylet táncestélye.

Február 14. Polgári bál a „Magyar király“-szállóban.

Selyemfonoda és új tűzérezred

Lugoson. Marsovszky Árpád polgármester kedden este a gyorsvonaton Budapestről hazakerkezett. Mint értesülünk ugy Budapesten a földmivelésügyi miniszter, mint pedig Bécsben a közös hadügyminiszter Marsovszkyt a legszélyesebben fogadta és ugy a selyemfonoda, ugy

egy új tűzérezrednek Lugosra való helyezése a legszebb reményekre jogosít bennünket. A mi a selyemfonodát illeti, tény, hogy Mohács városa is igényt tart erre, de a miniszter kijelentette egyttal, hogy két, esetleg három selyemgombolyító felállítására van tervbe véve, a mi nem zárja ki azt, hogy egy Lugos-ra is jut.

Uj-év. A helybeli gör. kath. templomban tegnap ujév alkalmából, lényes ünnepi mise volt, melyen Dr. Radu Demeter püspök nagy segédlettel pontifikált. Délben a püspök a helybeli hatóságok üdvözlőváltatit fogadta.

Az aradi püspök-választás napja. Az aradi görög keleti román szentszék kedden Papp I. János protoszcinczellus elnökkel ülést tartott, a melyen a püspökválasztó egyházmegyei zsinat napjait február 12-ét (az ó naptár szerint január 30-át) tüzték ki. Miután ez a határozat az érsek-metropolitával történt előzetes tárgyalások alapján történt, s ahhoz a nagyváradi szentszék is hozzájárult, ez a nap a püspökválasztás végleges terminusának tekinthető.

A magyar nyelv érdekében. A kormány a magyarosodás érdekében messze kiható intézkedéseket tervez. E szerint a kereskedők és iparosok, egyszóval bármiféle czimtábla felirata csak magyar lehet, csak magyar szövegű úrlapok boesáitnak forgalomba és csakis azon kereskedők könyvei fognak hitelességgel birni, kik az állam nyelvén vezetik könyveiket. Ez az intézkedés ki fog terjedni ugy a fővárosra, mint az ország egyéb városaira és községeire.

Áthelyezés. A földmivelésügyi miniszter Horváth Vilmos teregovai járási m. kir. állatorvost Temesvárra áthelyezte és szolgálat-tételre a törvényhatósági m. kir. állatorvos mellé osztotta be. Horváth állatorvos ellen tudvalevőleg a múlt évben merényletet követtek el, minekfolytán az egyik lábát amputálni kellett.

Délvidéki lelet német kézben.

Dr. Papp Károly a »Földtani Közlöny« egyik számában fölháborító dolgokat ír arról a benső viszonyról, a mely a nagyszabeni természet-tudományi társulat és a németországi tudósok közt fönáll. A nagyszabeni természet-tudományi társulat német nyelvű kiadványaiban Beotiger frankfurti tanár nemrég egy nagy panteologiai munkát irt, a melyről dr. Papp következő módon nyilatkozik:

Idegen az író neve, idegen a folyóirat ezime is, a melyben ez a nagy munka megjelent. Pedig magyar ember magyar földön talált rá azokra a gyönyörű fossziliákra, a miket Beotiger ebben a művében földolgozott. A Marosillye és Lugos között épített vasut munkálatai közben a kostéji alagut tárta föl azt a palaeontologiai kincset, a melyet a nagyszabeni muzeum ajánlatára a vezető mérnök a nevezett frankfurti tanárnak ajándékozott. A mult nyáron — írja tovább dr. Papp — több ízben megfordultam Lapugy és Kostej vidékén s fájdalommal mondhatom, hogy a világhírű kövülettermő helyeken igen fáradságos dolog a gyűjtés. S midőn szerenés véletlenből hatalmas alagut szeli át a fossziliák temetőjét, a napfényre jutott ezer meg ezer kövület még akkor is a külföldre kerül. A magyar geológusnak pedig, a ki az országos fölvételek során ide jut, vagy a palaeontológusnak, a ki a magyar muzeumok részére gyűjt, nem marad más hátra, mint a német tudós után keresgélni.

Szerenád. Beresán Istvánt, elnöké történt megválasztása alkalmából, vasárnap este az Iparos-Dalkör szerenáddal tisztelte meg. Beresán, ki most heted ízben választatott meg az Iparos-Dalkör elnökévé, a kaszinó földszinti helyiségben vendégelte meg tisztelgőt.

A délvidéki tanítók háza. Temesvár közgyűlése elhatározta, hogy a délmagyar tanítóegylet háza számára ingyen háztelket ad. A felépítendő házban a tanítók elemi és középiskolákban járó gyermekei fognak lakni és el-látásban részesülni. A jótékony intézménynek a nemzetiséglakta vidéken fontos nemzeti hivatása is lesz.

Gyilkossági kísérlet. Rémes gyilkossági kísérletről ad hírt luziási tudósítónk. Az eset hőse Demineszku Athanasz dragojesti gazda, a ki hűtlen feleségét egy konyhakéssel akarta leszurni. A dolog ugy történt, hogy Demineszku felesége, Paraszskéva elhagyta, mert nem akart továbbra is együtt élni részeges és brutális férjével. A férje többször hívta haza, de az asszony semmi áron sem akart hozzá visszatérni. Tegnap személyesen ment el érte az ura és miután ujra tagadó választ kapott, előrántotta élesre fent kését és több helyen megsebezte feleségét. Csak nagy nehezen sikerült a dühöngőt megfékezni és ártalmatlanná tenni, mire a esendőrök letartoztatták. A szerenésetlen asszony sebei nem életveszélyesek.

A nagykikindai adópanama. A Szegedi Napló írja: A kikindai városi adóhivatalban fölfedezett rendetlenség valóságos panamává nőtte ki magát. A városi pótdadók körüli vissza-élesek megvizsgálása ezéjjából Boróczy Dezső megyei számvevő napok óta Kikindán időzik és vizsgálja a főkönyveket. Nemesak hamisítások, hanem a esalásoknak is egész halmazza derült ki. Meg van itt hamisítva a pótdadók főkönyve, mellékkönyvei, kivetések. Eddigélé 20.000 koronán felüli összeget konstátáltak mint olyant, mely-lyel a város meg lett rövidítve, de azért könnyen lehetséges, hogy ez az összeg még sokkal nagyobbra is fog növekedni. Egyes nagybirto-kosok javára a pótdadók kivetési könyvben esal-tak, amennyiben ezeknek sokkal kisebb összeget irtak elő, mint amennyire meg vannak adózat-tatva s hogy az e révén származó hiányokat el-tüntessék, a szegénysorsu adózók pótdadót magasabbra irták ki. Egyesek, kiknek a esalások kedveztek, sietve fizetik be a hiányokat, mások azonban, akiknél az 5 esztendő elmúlt, elévülés ezimén emelnek kifogást a foglalások ellen s ha e kifogások érvényesülnek, természetesen a város veszíti ez összegeket.

Öngyilkosság. Enasony Döme alsó-krivina lakos, megsokalván az élet küzdelmeit f. hó 12-én, midőn lakásában egyedül volt, felakasztotta magát. Mire tettét észrevették, már kisenvedett.

A kirabolt vajda. Kellemetlen meglepetés érte a mult héten Nagy-Kostélyon az ottani ezigányok vajdáját, Kaldarás Károlyt. A vajda pénteken bent járt Lugoson a heti-piaczon. Odahaza a 10 éves Lenka nevű leányára rázárta az ajtót azzal, hogy ő mielőbb hazajő. Tíz óra tájt Toma Konstantin és Paulszku János nagykostélyi földeszek, a vajda lakására vetődtek s fejszével az ajtót fesegetni kezdték. Az ajtó esakhamar engedett s ők behatoltak a szobába, a hol a kis leány szepegeve huzódott volt meg egy sarokban. Az elvetemedt két betörő nyomban neki esett egy ládának, a melyben tudták, hogy Kaldarás a pénzt tartogatja. Amint a papírok, arany-nyakék és ezüstneműek között torkáltak, reájuk ijésztettek. Paulszku s társa megugrott, de magukkal vitték a vajdának 700 korona értékű ingóságát s néhány értékpapírját. A esendőség vasárnap reggelre elfogta a két jó madarat. Most a lugosi kir. ügyészség fogházában várják a büntetésüket. Vizsgálat folyik.

Elveszett egy nyakék aranyból, kerek, valamivel egy forintnál kisebb, rajta egy női fej és a nőfej nyakán egy gyémántszilánk. A megtaláló a rendőrkapitányságon jelentkezzék a hol illő jutalomban részesül.

EGYESÜLETEK.

Közyülés. A Lugosi Iparos Dalkör vasárnap d. u. 3 órakor tartotta az egyesület helyiségében évi rendes közgyűlést. Beresán István, egyesületi elnök, amikor a nagy számban megjelent tagokat szívélyesen üdvözölte, a vezetőség nevében állásáról lemond. A szavazatszedő bizottság tagjait nyomban kijelöltetett: Bonomi Géza, Gerstmayer Antal és Georgevits Jenő. Leadott: 45 szavazat. Végeredményként megállapították, hogy az egész vezetőség egyhangúlag választotta meg. Elnök: Beresán István. Alelnök: Veith József. Titkár: Palicska János. Másodtitkár: Gerstmayer Antal. Pénztárnok: Kugler József. Könyvtárnok: Stokmayer Frigyes. Karnagy: Valker István. Karnagy helyettes: Walisch Antal. Háznagy: Obersteiner Pál. Ügyész: Dr. Dobrin György. Az újonnan szervezett igazgatói állásra ifj. Irión Vilmos választott. Választmány: Spiegel Ignác, Maltri János, Puskas Lajos, Schulz Antal, Junker Leonhard, Pilasch Mihály, Dr. Dobrin György (ügyész); ifj. Irión Vilmos, Székler János, Niki Silvius, Bähr József, Székler József, Lex Jakab. Póttagok: Deyl György, Gelzinger Alajos, Ellenörök: Scheirich György (elnök), Ignea Sándor, Hegedüs Antal, Grösmann Lipót, Stahl György, Junker György.

Beresán István köszönettel veszi a megtiszteltetést, kijelenti azonban, hogy végtelenül nehezebb az elnöki tisztséget elvállalni. Mert 6 évi elnökösködése alatt, az utóbbi időben mindinkább érzi, hogy a magyar nyelv nem tudása legyőzhetetlen akadályokat gördít útjába. Erős azonban a reménye, hogy ha az egyesület megkészserezett buzgalommal fog a követelményeinek megfelelni mindannyian boldogulnak.

Erre Obersteiner Pál indítványára Beresán Istvánné, a zászló-anya, közlekedéssel dísztaggá választotta.

Az egyesületnek a kezünk között levő évi jelentése szerint 1902-ben a tagok száma: 226. Ezekből működő tag: 71 s pedig nő: 15, férfi: 56. A mérleg szerint bevétel: 2869 K. 48 fillér; kiadás ugyanannyi.

Az egyesület az év folyamán 22 ízben lépett fel nyilvánosan; május hó 19-én Nagy-Kikindán vendégszerepelt.

Alakuló választmányi ülés.

A Bátor Hirsch Mór lugosi fiókegylet választmányja a napokban tartott évi közgyűlés után, folyó hó 11-én d. u. 5 órakor tartotta alakuló ülését. Ugyanekkor az alapszabályok értelmében, a saját kebeléből választandó vezetőség is kijelöltetett. Eszerint megválasztott egyhangúlag elnökké: Paraszkievics István. Első alelnöké: Naszwetter István. Másod alelnöké: Tandler Jakab. Betegellenőr: Gilg Antal és Pschenicska János. Pénztári-ellenőr: Zohner Lajos és Csákányi Agoston. Háznagy: Spiegel Ignác.

TANÜGY.

Krassó-Szörény vármegye közoktatása.

Már lapunk utolsó számában megígértük, hogy Sándor Lajos kir. tanfelügyelőnek a közigazgatási bizottság elé terjesztett, felette becses anyagot tartalmazó jelentését közölni fogjuk. Minden dícséret helyett szöszterint reprodukáljuk és elismerés helyett szöszterint fentartjuk magunknak, hogy egy későbbi számban a közölt adatok alapján Krassó-Szörény és az egész délvidék közművelődési viszonyaival foglalkozunk.

Semmi captatio benevolentiae. Olcsó phrasisokra a jelentés szerzőjének nincs szüksége, a közönségben gyanút ébreszt, hozzánk meg nem méltó. A számok beszélnek; ékebben és hangosabban, mint a mennyire mi azt tehetnők.

*

Tekintetes közigazgatási bizottság!

Az 1876. évi VI. t.-cz. 30-32. §§-ai, valamint az 1876. évi XXVIII. t.-cz. 6. §-a a népiskolai közoktatás ellenőrzését és a mutatók hiányok orvoslását tekintélyes részben a törvényhatósági közigazgatási bizottság hatáskörében utalván a vezetésem alatti tankerület népoktatási viszonyainak 1901/2. tanévi állapotát visszafüktető statisztikai munkálat főbb adatait a tájékoztatás végett a következőkben van szerencsém ismertetni:

A múlt tanévben a vármegye területén összesen 72.419 tanköteles gyermek iratott össze, kik közül tényleg iskolába járt 54.454, vagyis 3498 tanulóval több, mint az előző tanévben. Egyáltalán nem járt iskolába 17.965 gyermek.

Az iskolába járók számának ezen öröndetes emelkedése az által volt elérhető, hogy oly helyeken, hol megfelelő számú tanterem rendelkezésre nem állott, vagy a meglévő tanterem szűk volt, egyelőre a fél napi oktatást rendelték el akként, hogy délelőtt a haladó, délután pedig a kezdők részesültek oktatásban. Igaz, hogy ez által csak féleredmény volt elérhető, de legalább megadatott az alkalom, hogy az írás, olvasás és számolás elemi ismereteinek birtokába juthattak azok is, kik egyébként helyszűke miatt teljesen tanítás nélkül maradtak volna.

Az iskolába egyáltalán nem járók nagy száma a népoktatási törvény hiányos végrehajtását igazolja, hogy ezen tarthatatlan és a nép szellemi érdekeit veszélyeztető állapotok legalább egyelőre ott szünjenek meg, hol azon államsegély igénybevételével, a község nagyobb anyagi megrázkodtatása nélkül, segíteni lehet, a szükséges szervezések megindítása iránt a folyó év folyamán fogom megtenni javaslataimat.

A vármegye területén jelenleg 442 elemi népiskola, 1 felső leányiskola, 8 polgári iskola és 1 tanítóképző, összesen 452 intézet működik. Az elemi népiskolák közül több tanítóval működik 66 iskola, csak egy tanítóval 376.

Az elemi népiskolák jellegét illetően a következőleg oszlanak meg: Állami iskola volt 32, községi 156, felekezeti és pedig róm.-kath. 14, görög-kath. 27, görög-keleti 197, ev.-ref. 4, ág.-ev. 2, izr. 2, magán 2, egyesületi 6.

Az állami elemi mindennapi és ismétlő iskolába járt 4903, községibe 23.741, róm.-kath. 2956, görög-kath. 2029, görög-keleti 19.515, ev.-ref. 304, ág.-ev. 57, izr. 208, magán 103, egyesületibe 1041.

Az iskolából kilépő 12. évet betöltött mindennapi tankötelesek közül 8075 tanult meg jól írni és olvasni.

A vármegyében létező népiskolák a tanítási nyelvet illetően a következőleg oszlanak meg:

Tisztán magyar a tanítás nyelve 65 iskolában, román 61 iskolában, szerb 1, horvát 2 iskolában; német-magyar 25, román-magyar 273, szerb-magyar 12, horvát-magyar 6, cseh-magyar 6 iskolában.

A nem magyar tannyelvű elemi iskolákban a magyar nyelv sikerrel tanított 332 iskolában, sikertelenül 54-ben.

A népoktatási tanintézeteknél az 1901/2. tanévben 578 tanító volt alkalmazva, kik közül képesített 534, képesítetlen 44, ezek között

benfoglaltatnak azon lelkészek is, kik okleveles tanító hiányában ideiglenesen látták el a tanítást. A tanítók közül férfi 501, női 77.

Magyarul nem tud 17, kik közül 14 még 1868 előtt kezdte működését. (Vége köv.)

SZINÉSZET.

Városi színház.

Amikor a legsötétebb sárokszékbe begörnyedek s elől-hátul, profilban, közről és messziről úgy nézek ki, mint egy kritikus, akkor a színpadon a szerelmes hős, a primadonna, szubrett és tánczosnő, kórikus és jellemszínész mind azt gondolja, hogy legalább is kötelez gyártok, ostort fonok, vagy kést köszörülök. Pedig dehogy! én akkor azon a helyen vagy fázom vagy nem fázom. Ha jól megy a darab, rendszerint megféledek az alul s oldalt jövő hidegről s végezetül kaptam egy jó előadást és egy — náthát. Pláne ha sok dolgot adok a gukkernek, akkor »ujjal mutat reám minden gyerek.« Hát az avatatlanoknak besugom, hogy a mikor a kritikus gukkerez, akkor éppen nem utazik kritikában, hanem csak néz, néz... s néz.

Szegény kritikusnak megvan az ő felülkritikája. Rendszerint nincs magasabb műízlése — (mondják a tudósok) —, nincs lelkiismerete, — (ezt eladta az igazgatónak). Nincs ítélete (ezt elpanamázza a primadonnával s a szubrettel). S lám éppen azért, mert eladta egész nyomorult lelkét, mégis kedves lehet az, amit mond, hanem is mindenkinek, hát valakinek s némelyeknek.

A bécsi Gemüthlicheitől azt énekelték hogy el nem fogy, míg a kék Duna hullámszik a császárvároson keresztül, míg Szent István dómja helyéről el nem sétál s amíg fess valczereket játszik a Strausz.

A dom még helyén áll, a kék Duna még ki nem száradt, csak Strausz hanyatlott a sirba. S a bécsi kedélyesség, a mennyi csak volt, bevonult az osztrák parlamentbe. Erről kell már a bécsieknek egy új dalt énekelni.

A bécsi Strausz zenéjében gyönyörködtünk »A bőregér« szombati előadásán Ezt a zenét kritizálni nem szabad, labancz és kurucz füleken egyaránt kedves ez a fülbemászó hanghullámszás, mely feltétlen hatalommal megragadja a lelket és szívet s viszi, viszi olyan régiókba, ahol nincs kritika, csak álmadozás s gyönyörűség. Derék színészeink minden pouvoirjukat harezba vitték, hogy a zene hatását előadásukkal még fokozzák. Eisenstein szerepében Kemény Lajos annyi eleganciát, annyi könnyedséget s szalonszerűséget mutatott be, hogy ez az alak meglevenedett előttünk s éneke harmonikusan simult a zenéhez. Üdvözölöm Cathrit, a ki Frank alakításával bebizonyította, hogy intelligens színész, akinek csak szerep kell, neki való szerep, hogy tehetségeit érvényesítse. Eddigi szerepeit összevetve, bizonyos, hogy a játék intelligenciájának rovására nem hajlandó alakjaihoz semmit sem hozzá tenni, csak azért, hogy a felső régiókban olcsó hatást érjen el. A fogházjelenet hí volt igaz és teli étellel. Ugyanezen genreből való színész Somlár is. Mindég sajnálom, ha burleszk és groteszk szerepben látom. Az ő tudása felér a vigjátékbéli komikum magas határáig, a bohózat maszkja nem neki való. Csak sajnálatos ha olyant is kell játszania. De hát vigasztalódjék azzal, hogy sokat meg kell tenni a hazáért s a kiesiny szintársulat kedvéért. Vágó kaczagtatóan mókázott s következetes maradt mindvégig. Olyan hí Froseh volt, hogy szinte éreztük a vörös ökörbeli sör és libaszir illatot. Tomory biztos játékával, precíz énekével a zenei hatást emelte. Deáné olyan szép Orlovski herezeg, hogy könnyen

elbolondíthatja környezetét, rang, kor s bizonyos nemre való tekintet nélkül. Tóth Stefániát, — a legfiatalabbat, — aggódva fogadtam kritikusi szememmel, mert nehéz ez a szerep s routinet követel. Az álöltözetben, a dáma ruházatában szobaleány lélek lakozik s ennek időről-időre ki kell törnie, de kevésebb idő alatt mint egy szempillantás ismét helyre kell állania a nagyvilági póseknak. S e fiatal leány, a kinek külső megjelenése nagy előnyére van, diszkrét volt mint pajkos uri-szobaleány, ötletes s ütemszerűen pontos a hamisítás jeleneteiben, finom pikantériaival.

Még egy zenés operette ment: a »Svihákok«. Majdnem Straus-féle zene. Egy édes motívum, mely végig vonul a hang tömegeken, mely ki-ki csillog, ki-kiesendül mindég édesen kedvesen. Deáknának és Kemény Lajosnak dicséretükre válik, hogy nem csirkefogó-alkokat mutattak be, hanem azt a valódi hamisítatlan jólelkű bohémet, a kinek készek vagyunk mindent elfeledni — minden ballépést megbocsájtani. Nagyon kedvesen volt megjátszva Deákné részéről a börtönjelenet. Az egész játék olyan volt mint egy díszelőadás. György Matildot, akinek szintén kijutott ebből az előadásból, szeretném már látni drámában vagy vigjátékban, az ő valódi szférájában. Tóth Stefánia a tisztí köpenyben olyan volt mint egy porcellán-szobrocska, finom, keeses, sima, tetszetős s zománczos. Az egész előadás egyike volt a legsikerültebbeknek. Valóságos lelkesedés uralkodott a színpadon és a közönségen. Zenekar, ensemble, karének s táncz mind — mind a legjobbat produkálta. Ujból és nagyon meg kell dicsérem Láposyt a tánczok betanítása s az ő művészi, perfekt, bravuros tánczáért. Irigyelem türelmét, mely nála erényszámba veendő. Különösen szép volt a tót táncz együtt és egyenként. Csókolni való a két baba Piutér Irma és Barna Lajoska. Ha így haladnak szép reményekre jogosítanak. Isten éltesse a kicsinyeket.

H. J.

TÖRVÉNYKEZÉS.

Az ügyészség köréből. Az igazságügyminiszter Sándor Viktor lugosi és Dessean P. Simon német-bogsáni kir. ügyészségi megbizottakat, a lefolyt 1902. évben tanusított ügybuzgalmukért egyenként 100 korona jutalomban részesítette.

A lugosi kir. járásbiróság ügyforgalmának évi kimutatása sok gondolkozásra készítő adatot tartalmaz. Ha a számadatokat a 4 év előttiékkal összehasonlítjuk, számos anomáliának nyitját találhatjuk. Szerettük volna a tíz év előtti kimutatással szembe állítani, mert így sokkal élesebb lett volna az ellentét, de az nagy nehézségekbe ütközött, a mennyiben 1898-ig más iktatási rendszer volt kötelező és a kimutatások sem terjeszkedtek ki a részletekre. Először a sommás perek kimutatásával akarunk foglalkozni, — de előre bocsátjuk, hogy a bírák létszáma ma ugyanaz mint 10 évvel ezelőtt. Sommás per érkezett 1898-ban 2532, 1902-ben 4071 vagyis 60 százalékkal több.

Az ügyeknek majdnem fele egyezségileg és makaesség vagy elismerés által nyert befejezést, más része szünetelőbe maradt, mert a felek alighanem bíróságon kívül kiegyeztek, de a többi nagyon sok munkát okozott.

Itt ugyanis oly számadatok vannak, melyek már társadalmilag vagy talán közérkölciség szempontjából is fontosak, míg a perek számának szaporodása esetleg pusztán gazdasági momentumokra vezethető vissza.

Ha ugyanis a beérkezett perek számát az ugyanaz évben tartott érdemleges — contradic-

torius — tárgyalások számával összehasonlítjuk, rohamos emelkedést tapasztalunk. Míg a perek kerekaszámában 60 százalékkal szaporodtak, addig a tárgyalások 52 százalékról 86-ra emelkedtek, szintugy az érdemleges ítéleteknél is 18 százalékról 32-re emelkedett az érkezett per és az ítéletek közti arányszám.

A kereskedelmi viszonyok bonyolultabbak nem lettek, de nem is azok bontották meg az arányt. Hanem hallgassuk csak végig néhány napig a parasztek perpatvarjait; hány tanut jelentenek be, ki nem tud semmit, hogy tagadnak olyan tényeket, melyek később megegyezelhatatlan bizonyítékokkal támoogatva beigazolást nyernek, mennyi fufanggal és makaességgel akarják a bírót és az ellenfelet félrevezetni, mintha csak mindegyik már kész . . . fiskális volna.

Vallják be, hogy ezen eszközök alkalmazását nem magukból merítették. Másutt van a hiba. De ezek tárgyalását máskorra hagyjuk, a mikor az ügyvédi pálya tulzsufaltságához némi adalékokkal hozzászólunk és ezzel kapcsolatban ezen köztiszteltetre igényt tartó hivatás fenyegető erkölcsi veszedelmeket feltárjuk.

De nemesak a felekben van talán hajlandóság az elhúzásra, néha — vagy talán gyakran is — a bíróság ezt tudatosan elősegíti, a mit annál is inkább megtesz, mert a törvény feljogosítja a sommás bírót, hogy a feleket a védelem eszközeire kioktassa. Csak igen kis lépés, csak egy kevés önámítás és ez a segélynyújtás már arra is használható, hogy egy kelletlenül hosszúra nyúló tárgyalást elhalasztassunk, — egészen törvényesen, de teljesen igazságtalannal.

De mit is tegyen a bíró, ha kénytelen egy napra 60—70 vagy Isten tudja hány tárgyalást kitüzni, a felek meg egy fél óra alatt nem tárgyalják le az ügyet?

Az előszobában tolong a nép, az ügyvédek türelmetlenkednek, az idő pedig gyorsan halad. Egy kifogás, egy tagadás és már tanut kell idézni, vagy okiratot beszerezni . . . ezzel a tárgyalás agyon van ütve.

Ez szaporítja kelletén túl a tárgyalásokat és ez a huza-vona öli a bíró munkáját, de az ügyeket is. Pedig ezen könnyen lehetne segíteni több bíró alkalmazásával. A mikor egyre kevesebb munka jutna, alaposabban tárgyalhatna és ezzel nemesak, formai hanem anyagi igazságot is szolgáltatna. Mert ma csak a bírák önzetlen odaadásának, ernyedetlen szorgalmának köszönhetjük, hogy hivatalos óra fogalmát megvetve, éjjel-nappal buzgólkodnak azon állam érdekében, mely oly munkahalmazt rak rájuk, hogy alatta igazságérzetük könnyen megfulladhat.

A szesz demona. Herglotz Károly német-bogsáni iparos, még 1901. év április hó 28-án délután erősen bepálinkázott. Este Brotian Péter társával annak lakására ment. Itt Brotian sögornőjével, kivel ő maga vadházasságban élt, heves szóváltásba elegyedett, majd ütlegelni kezdte. Brotian sögornője segítségére sietett. Herglotz kést rántott s azzal társának hasába szurt. A lugosi kir. törvényszék annak idejében 3 havi fogházra ítélte. Herglotz felebbezéssel élt s ügyét egész a Curiáig vitte. A kir. törvényszék f. hó 12-én hirdette ki Herglotz Károlynak a III. bírói ítéletet, mely szerint a Btk. 301. §-ába ütköző súlyos testi sértés miatt 6 havi börtön büntetésben elmarasztaltott.

TÁVIRATOK.

Parlament.

Budapest, január 14-én (A Délvidéki Lapok eredeti távirata.) Mai napon tárgyalták és elfogadták a kivándorlási törvénynek a határrendőrségre vonatkozó

részét. A vitás tengerszemről szóló törvényt beczikkelyezték.

Budapest, január 14. (A »Délvidéki Lapok« eredeti távirata.) A parlamentben Szederkényi Nándor képviselő interpellációt intézett a miniszterelnökhöz mint belügyminiszterhez a vidéki hírlapírók folyamodványa tárgyában s a krajczáros lapok visszaélései miatt. A miniszterelnök válaszában határozottan kijelentette, hogy mindig hiva volt és lesz a sajtószabadságnak. A fővárosi krajczáros lapok korlátozására okot nem lát fenforogni, de a vidéki zug-sajtótermékeket igenis korlátozni fogja. Az interpelláló és a ház a választ tudomásul vette.

Erdei gyilkosa az esküdtek előtt.

Budapest, január 14. (A »Délvidéki Lapok« eredeti távirata.) Petróné felett, aki Erdei házaló ékszereszt tavaly lakásán megölte és kirabolta, ma hirdette ki az esküdtszék verdiktjét. A verdikt jogtalan bántalmazás folytán támadt erős felindulásban elkövetett szándékos emberölésben és lopásban mondotta ki bűnösnek a vádlottat. A bíróság ítélehozzatalra vonult vissza; döntés az esteli órákban várható.

Lónyai gróf nyilatkozik.

Budapest, január 14-én (A Délvidéki Lapok eredeti távirata.) Lónyai Elemér gróf, akiről a lapok válási és quasi szökési híreket közöltek, megbizta ügyvédjét Fehérpataky Kálmánt, hogy ezen hírek szerzőjét puhatolja ki s ellene a törvényes megtorlási lépéseket tegye folyamatba.

Szenzációs szöktetés.

Trieszt, január 14-én. (A Délvidéki Lapok eredeti távirata.) A trieszti polgármester leánya egy fiatal munkással szülei házából megszökött. Nagybátyja esendőrk kísérletében a szökevény szerelmesek kutatására indult s őket egy falusi kocsmában meg is találta, de a letartóztatás előtt a leány agyonlőtte kedvesét s azután önmagát.

Kiadó-laptulajdonos: Szidon József.

NYILTTÉR.

Házi ipar!

Első délmagyarországi
mellfűző-különlegességek
műterem Lampel Regin

**Temesvár-
Belváros,
Zápolya-utca 1.**

Készít mellfűzőket párizsi és bécsi fazonra mérték szerint, a higieniai követelményeknek megfelelőleg.

Megrendeléseket elfogad helyben: **Wolf S. és fia.**